

Van brandewijnstokerij tot Irish Pub Bouwgeschiedenis van de woning, gelegen Nieuwstraat 41 te Geraardsbergen

Jacques DE RO

November 1975. Een statige herenwoning met gecementeerde lijstgevel, het nummer 41 in de Nieuwstraat, is op die zondagmiddag de spits van een boeiend onderzoek. Ik bel aan. Irriterend schoothondjesgeblaf vult de minuten voor het schuivend naderen van een onbekend persoon. Het dier wordt door een vrouwenstem met Franse troetelwoordjes in bedwang gehouden. Voor mij staat een oude dame, Germaine De Turck, de eigenares van het pand.

Op zoek naar een zekere bankiersfamilie...

Elke professor van de sectie Nieuwste Geschiedenis aan de Gentse universiteit zet alles in het werk opdat de student voor zijn proefschrift een onderwerp kiest met betrekking tot het verleden van zijn eigen woonplaats. Na enig speurwerk in de lokale geschiedenis van zijn geboorteplaats, opteert de student in vele gevallen toch voor historisch onderzoek in Gent, want gemakshalve weegt de geringe verplaatsing van het kot naar de archieven door. Aldus is de geschiedenis van Gent al 'over'-onderzocht. Nadat ik even heb overwogen de Geraardsbergse sigarennijverheid te onderzoeken, maar die me toen niet voldoende boeide om me twee jaar op dit onderwerp vast te pinnen, krijg ik een suggestie van mijn promotor. Uit ander historisch onderzoek zou een zekere bankiersfamilie tijdens de 19de eeuw grote impact hebben gehad op de politieke en economische geschiedenis van de Oudenbergstad. Het gaat om de familie Spitaels. Dit is de reden van mijn bezoek bij mevrouw De Turck. Deze alleenstaande vrouw laat me binnen en ik volg haar door een kille gang met grote geschilderde

Straatgevel van de woning in de Nieuwstraat 41, thans Irish Pub en restaurant 'Molly Malones' (Foto J. de Ro)

portretten aan de muur, blijkbaar allen uit de 19de eeuw. Op het einde van de gang leidt ze me een klein kamertje binnen: een waar museum! Hier hangen de muren vol met nog meer schilderijen, portretten, afbeeldingen van kastelen en landschappen, allemaal met betrekking tot de familie... Spitaels. Die dag heb ik mijn besluit

genomen: dit wordt het studie-object van mijn eindverhandeling. De speurtocht kan beginnen... ⁽¹⁾

De brandewijnstokerij van de familie Van Cleemputte

Na mijn eerste bezoek aan mevrouw De Turck, zullen er nog talrijke volgen. Zij geldt immers

⁽¹⁾ Deze verhandeling uit 1976-1977 draagt als titel *Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan: de Spitaels van Geraardsbergen. Machtsverwerving en -verlies.*

als eersterangsgetuige bij mijn onderzoek. Meer dan een halve eeuw heeft zij steeds opnieuw de familieverhalen gehoord van haar moeder, die een Spitaels is en tenslotte 92 jaar is geworden. In het bijzijn van Alfred Mahauden (1906-1982), die zowat als tolk optreedt, luister ik in een mengelmoes van Franse en 'Giesbaargse' woorden gedurende twee jaar naar haar *histoires de famille* en tracht zo wegwijs te raken in de zeer uitgebreide stamboom. Haar kennis over het verleden van haar woonhuis reikt echter niet verder dan de periode wanneer haar grootvader Oscar Spitaels in het huis heeft gewoond.

Uit historisch onderzoek blijkt dat het woonhuis zeker teruggaat tot het midden van de 18de eeuw en zelfs vroeger ⁽²⁾. De oudst gekende familie die het pand heeft bewoond is de familie Van Cleemputte. Petrus-Anthonius van Cleemputte, in januari 1765 bekend als "stoker van graenbrandewijn", is afkomstig uit Idegem en verlaat in 1749 zijn geboortedorp om te Geraardsbergen te huwen met Maria-Margaretha Spitaels (1722-1801) ⁽³⁾. Zijn echtgenote is de jongere zuster van Jean-Baptiste (1719-1780), de stamvader van de hoger genoemde lokale bankiersdynastie uit de 19de eeuw. Van de vijf kinderen die zij hem schenkt is het Pierre die de stokerij van zijn vader zal verderzetten. Op 22 februari 1782 komt Petrus-Anthonius te overlijden. Volgens zijn staat van goed op datum van 7 december 1784, laat hij naast weiland in Idegem en Overboelare, bos in Sint-Martens-Lierde en land in Vloerzegem, ook onroerend goed na in Geraardsbergen. Het gaat om

een huis en erf in de Gaffelstraat en een "huijs ende erve bestaende in twee woonsten weesende eene oude brandewijn stokerije gestaen ende gelegen binnen dese stad in de nieuwstraete". Volgens de beschrijving is zijn eigendom begrensd "van aechter aen de Denderstraete". Dit laatste gegeven is belangrijk om de link te kunnen leggen met een stokerij, die wij tijdens de volgende eeuw in de Nieuwstraat aantreffen. De waarde van het pand is aanzienlijk en wordt geschat op 12.430 gulden, terwijl het "stokers alaem, alsmeede voordere toebehoorten, bestiaelen, emmers, alle de meubelen..." en de hele huisraad op 7.527 gulden 18 stuivers wordt berekend. Nog 66 burgers zijn de overledene voor een bedrag van 1.451 gulden 19 stuivers schuldig voor de levering van brandewijn. Ook blijken niet alle rekeningen betaald voor de levering van zogenaamde "hoornbeesten" ⁽⁴⁾. Dat er sprake is van een "oude brandewijn stokerije", kan er op wijzen dat wellicht al voor de komst van de familie Van Cleemputte er op deze plaats jenever is gestookt. De eigenaars zijn welgesteld en nog sterk agrarisch gericht.

De gezusters Vanderlinden

Zijn zoon, Pierre van Cleemputte trouwt in 1783 met Jeanne-Marie Vanderlinden (1753-1811), afkomstig uit Zarlardinge, maar overlijdt kort daarna. Zijn jonge weduwe voelt zich blijkbaar aangesproken om de stokerij van haar man voort te zetten. Op 13 juli 1789 verklaart zij aan de schepenen van Geraardsbergen dat zij "geene andere specien tot het distilleren van brandewijn en sal gebruyken als haver, geerste

ende bouquijd". Zij wordt in haar getuigenis bijgestaan door Pieter Menschaert en Jan-Baptiste Perens, "resp. mulder ende karreman inde binnenwatermolens der stadt geeraertsberghe". Zo spreken ze van "eene quantijt maut van dertigh a veertigh sacken voor 5 junij 1789 ten deele gemaelen in de watermolen en eenighe sacken op den wintmolen genaempt den hollander". Maar ook Bartholomeus Felix en Jan-Baptiste Flamme "resp. domesticqen van weduwe van Cleemputte" bevestigen nog op 11 september dat al deze zakken op de zolders van de stokerij liggen ⁽⁵⁾.

Bij de eerste volkstelling in 1796 wonen zij en een meid nog in dezelfde straat en staat zij nog aan het hoofd van de stokerij. De precieze locatie wordt niet aangeduid. Het *Tauxteboeck* uit datzelfde jaar vermeldt dat zij in de Nieuwstraat twee aanpalende huizen bezit ⁽⁶⁾. Tijdens de jaren 1803-1804 belooft de maandelijks brandewijnproductie van haar stokerij gemiddeld 450 liter. In 1804 blijkt dat zij "op den twintigsten deser maend Brûmaire (11 november) voorsien was van ses hondert litters (600 liter) brandewijn van haere eijgene fabrique" ⁽⁷⁾. Zij overlijdt te Geraardsbergen op 26 februari 1811. Haar taak in de stokerij wordt overgenomen door haar oudere zuster, Maria-Livina Vanderlinden (1747-1822), gewezen begijn. Vanaf 1813 staat zij ook vermeld in de *Almanach du département de l'Escaut*, de toenmalige commerciële gids voor stad en provincie. Van de nieuwe uitbaatster is bekend dat zij op 14 mei 1817 aan Dominique Wijmelbeke,

⁽²⁾ J. DE RO, *De dorst van Geraard. De dranknijverheid in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief*, Geraardsbergen, 2005, p. 232-233.

⁽³⁾ RAR (Rijksarchief Ronse), OGA (Oud Gemeentelijk Archief Ger), nr. 175.

⁽⁴⁾ RAR, *Staten van goed van Geraardsbergen*, Petrus-Antonius van Cleemputte, nr. 440/26.

⁽⁵⁾ RAR, OGA Ger, nr. 176.

⁽⁶⁾ RAR, MGA Ger, nr. 888.

⁽⁷⁾ RAR, MGA Ger, nrs. 1091, 1092.

kantfabrikant te Geraardsbergen, de herberg *Jeruzalem* in de Steenstraat verhuurt. In dit pand wordt in opdracht van Constant Van Crombrugge (1789-1865) op 1 juni van hetzelfde jaar gestart met een weefschool en catechismusonderricht. Deze plaats wordt beschouwd als "de wieg van het Sint-Jozefsinstituut" (8).

De familie De Clippele

Het is langs moederszijde dat Jacobus de Clippele (1770-1843) in het bezit komt van de woning annex stokerij in de Nieuwstraat. Hij is de zoon van Andreas en Anna-Christina Vanderlinden en afkomstig uit Steenhuize-Wijnhuize. De eerste kadastragegevens (1834) vermelden hem als eigenaar-uitbater van een *branderij* (9) (wat voor die periode synoniem is met "stokerij") in de Nieuwstraat. Met een grondoppervlakte van 590 m² is dit bedrijf het grootste in zijn soort, ons bekend in Geraardsbergen. De stokerij is gelegen in de tuin achter de woning (10) van De Clippele. Zij bestaat uit twee gebouwen met rechthoekig grondplan dwars achter elkaar gelegen. Eén van beide bouwvolumes (een uitstulping op de mutatieschets kan een aanwijzing zijn van het bestaan van een vierkante schoorsteen) geeft uit op de Denderstraat, die quasi parallel loopt met de Nieuwstraat. In 1830 woont Jacobus op hetzelfde adres met zijn echtgenote Félicité Cools, afkomstig uit Ninove, hun twee dochters, een dienstmeid en een knecht. Hij zet de politieke

traditie van zijn verwanten uit Steenhuize-Wijnhuize verder in de Oudenbergstad. Nadat zijn broer Livinus schepen is in voornoemde gemeente in 1832-1836, maakt hijzelf deel uit van de gemeenteraad van Geraardsbergen vanaf 1840 (11). Verder is hij bestuurslid van het Weldadigheidsbureau in 1824-1827 en in 1833 (12). Wanneer hij in 1843 overlijdt, wordt het stoken nog enkele jaren verder gezet door zijn weduwe. Nog op 22 juni 1844 krijgt zij van het stadsbestuur van Geraardsbergen de toestemming om de voorgevel van haar huis in de Nieuwstraat te veranderen (13). Pas in 1849 stopt zij met het stoken en krijgt het gebouw uitsluitend een agrarische functie.

Het bankhuis van Oscar Spitaels

Hun dochter Marie-Jeanne (1828-1871) huwt in 1848 met Oscar Spitaels (1821-1873), een lid van de machtige lokale bankiersdynastie. Oscar trekt meteen in bij zijn schoonfamilie. Het jaar daarop transformeert hij het woonhuis langs de straatzijde met het oog op de uitbating van een bankbedrijf. Hij blijft de beroepstraditie van zijn familie trouw en is bedrijvig in het lokale verenigingsleven als lid van de Sint-Sebastiaansgilde in 1838 en als ondervoorzitter van de Sint-Pietersgilde *Vreugd en Deugd* in 1858-1862 (14). Maar in tegenstelling tot de meeste van zijn familieleden, treedt hij niet op het politieke voorplan. Moeten we hier de oorzaak misschien zoeken bij zijn zwakke psychische

gezondheid? Hiermee gaat het in elk geval goed fout in november 1854. Volgens de verklaring van chirurgijn Povins, blijkt "que Oscar Spitaels, banquier en cette ville, est atteint d'aliénation mentale et qu'il présente des dangers pour lui et pour la société" (15). Hij wordt door een gemeentelijke verordening onmiddellijk verwezen naar een instelling voor geesteszieken (16). We hebben geen portret van de man maar wel een persoonsbeschrijving. Volgens een jaarlijks hernieuwbare vrijgeleide, dat hij enkele maanden later, op 9 juli 1855, ontvangt van de minister van Buitenlandse Zaken om door Frankrijk te reizen is Spitaels een man van kleine gestalte, met zwart haar, bruine ogen en een rond

Marie-Jeanne De Clippele (1828-1871)

(8) R. DE PELSEMAEKER, *Van weefschool tot moderne humaniora*, in *Jubileumboek Koninklijke Oudleerlingenbond Sint-Jozefsinstituut Geraardsbergen 1888-1988*, Geraardsbergen, s.d., p. 17.

(9) AKG (Archief Kadaster Gent), doc. 209: sectie B 521.

(10) *Ibidem*, het woonhuis (Sectie B 520) heeft samen met de tuin een grondoppervlakte van 390 m².

(11) J. DE RO, *De dorst van Geraard...*, p. 226.

(12) J. DE RO, *Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan: de Spitaels van Geraardsbergen. Machtvererving en -verlies*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, U.G., 1976-1977, bijlage, p. 119.

(13) RAR, MGA Ger, *Notulen van de municipaliteit van het kanton en de gemeenteraad 1829-1836*, nr. 80, zitting van 22 juni 1844.

(14) A. VERSCHAFFEL, *Overzicht van de geschiedenis van Sint Sebastiaan te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1991, p. 73.

(15) Vertaling: "dat Oscar Spitaels, bankier in deze stad, krankzinnig is en een gevaar betekent voor hemzelf en voor de samenleving".

(16) RAR, MGA Ger, *Notulen van het College van Burgemeester en Schepenen 1836-1861*, nr. 57, zitting van 22 november 1854.

(17) *Verzameling Magda Schrever*, Geraardsbergen.

hoofd en dito kin⁽¹⁷⁾. Van hem is ook bekend dat hij in 1854 op de Oudenberg het familiegoed, later bekend als het *Oudenbergkasteel*, erft. Vanaf 1871 slaat voor Spitaels het noodlot toe. Zijn echtgenote, Marie-Jeanne De Clippele, overlijdt op 18 september van dat jaar en zeven maand later, op 20 april 1872, verliest hij zijn moeder. Hijzelf overlijdt na een korte ziekte op 30 november 1873. Hij laat drie minderjarige kinderen na, waarover zijn oudere broer Cyrille Spitaels de voogdij aanvaardt. Cyrille beheert ook alle roerende en onroerende goederen tot de kinderen meerderjarig worden. Op 11 juli 1874 stelt notaris Camille-Louis Coppens een inventaris op van de nalatenschap van de overleden bankier. Hieruit blijkt dat het om vier aanpalende huizen gaat in de Nieuwstraat: «1° een huis en erve, palende met de weduwe Crusener, zuid de Nieuwstraat, west en noord het volgend huis; 2° een huis en grond in de Nieuwstraat, palende oost aan het voorgaande huis, zuid de straat, west het volgende huis en noord de Denderstraat; 3° een huis en grond, palende

oost en noord het voorgaande huis, zuid de Nieuwstraat, west het volgende huis; 4° een huis en erve, palende oost het voorgaande huis, zuid de straat, west Charles Premereur en noord, het huis onder 2°». Daarnaast verstrekt dit document ook informatie over het aantal en de aard van de kamers en hun materiële inhoud. De woning omvat: de eetkamer, twee salons, het kantoor, de inkomhal, de keuken, de achterkeuken, het washuis, twee zolders, twee kelders, de remise, de stal, de werkkamer, vijf slaapkamers en een bergkamer. Oscar Spitaels moet tijdens zijn leven de drank rijkelijk hebben laten vloeien. Dat is goed te merken aan de inhoud van zijn wijnkelder, die bijna 1.300 flessen met bekende wijnmerken⁽¹⁸⁾ bevat. De lege flessen belanden uiteindelijk op een van de zolders: notaris Coppens telt er vijfhonderd.

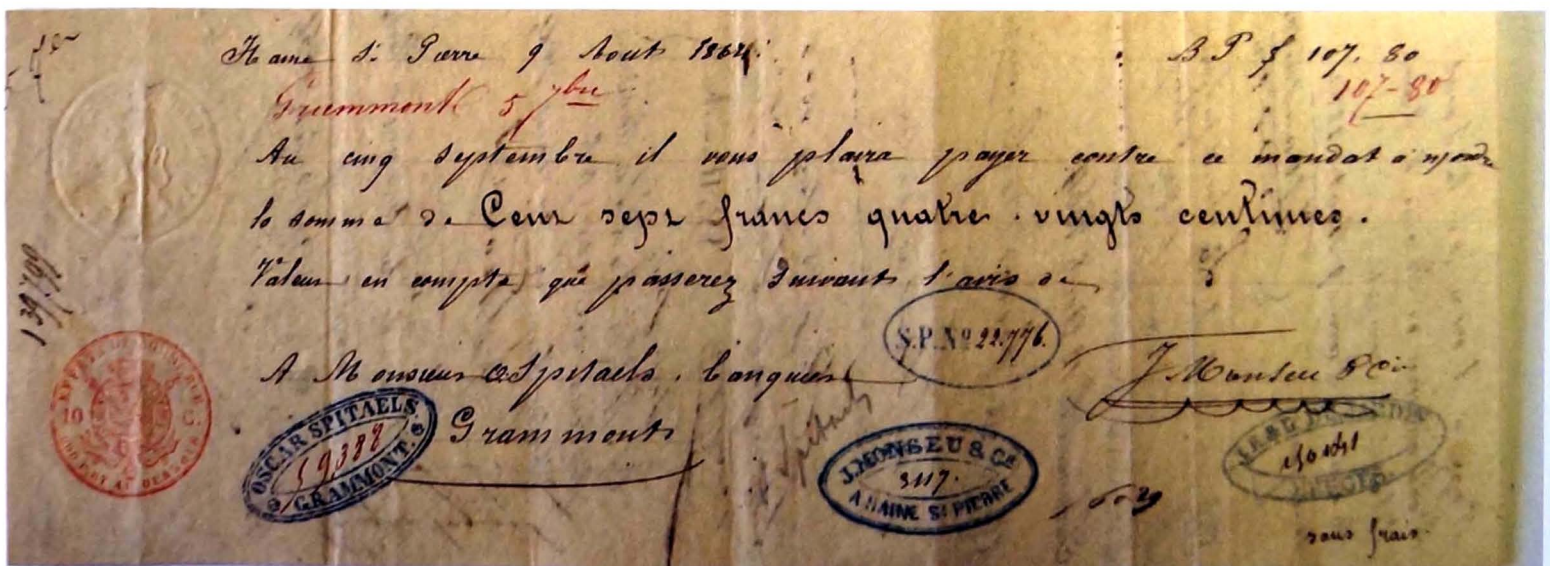
Marie-Charlotte Spitaels

Wanneer Cyrille Spitaels in 1881 overlijdt, is het Paul Spitaels, als meerderjarige zoon van Oscar, die het beheer van de woning in de

Marie-Charlotte Spitaels (1865-1957) woont heel haar leven in de herenwoning in de Nieuwstraat 41. (Verz. J. Flamant)

Nieuwstraat op zich neemt. Hij is geestelijke en woont te Gent, waar hij eerst als onderpastoor van de Sint-Maartensparochie en later als secretaris van het bisdom werkzaam is. Het duurt nog tot 18 augustus

Bewijs voor betaalopdracht aan Oscar Spitaels, met stempel van de bank (9 augustus 1864). (Verz. M. Schrever)

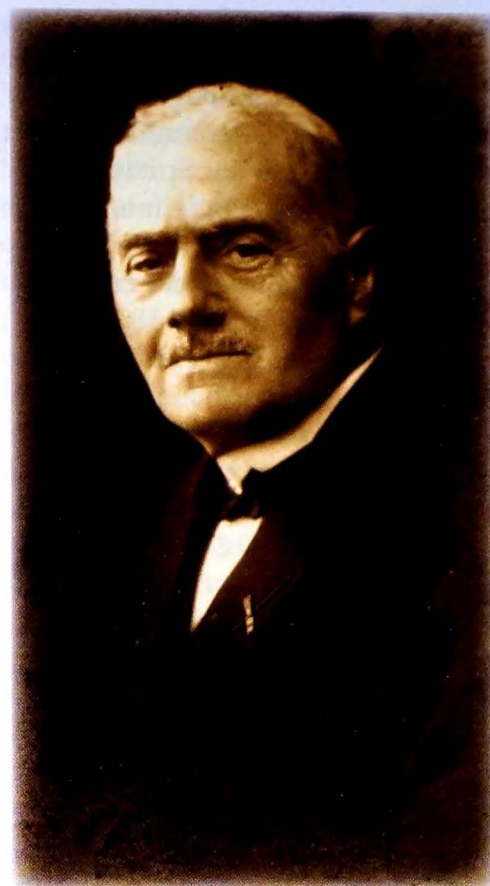
⁽¹⁸⁾ Het gaat om: "tachtig flesschen renschen wijn, vijftig idem Medoc, zeventien idem Porto, tien idem Champagne, driehonderd vijftig idem Bordeaux, zes idem Château-citron, vijftientwintig idem Madère, tweehonderd vijftientwintig idem Grand la rose, elf idem Château-citron, acht idem Château Malescot, tien idem cognac, honderdnegentig idem Châteauneuf du Pape, zesentwintig idem Toursen Renschen wijn, honderddertig idem witten wijn, vijfendertig flesschen bier, twaalf idem Bourgogne, zevenenzestig idem met Pouillac, eenen idem Malaga, eenen idem Madère, eenen idem Punch, drie idem Rhum, en zes idem wijnazijn.

1886 alvorens de definitieve toewijzing van de nalatenschap van Oscar Spitaels plaatsvindt onder zijn drie kinderen. Marie-Charlotte Spitaels (1865-1957), intussen meerderjarig, erft het oude bankhuis in de Nieuwstraat. Dit wordt vastgelegd in een akte, opgesteld door notaris Léonce De Turck, die het jaar daarop op 18 oktober haar zelf tot zijn bruid neemt. Het echtpaar krijgt tussen 1888 en 1893 twee zonen en drie dochters.

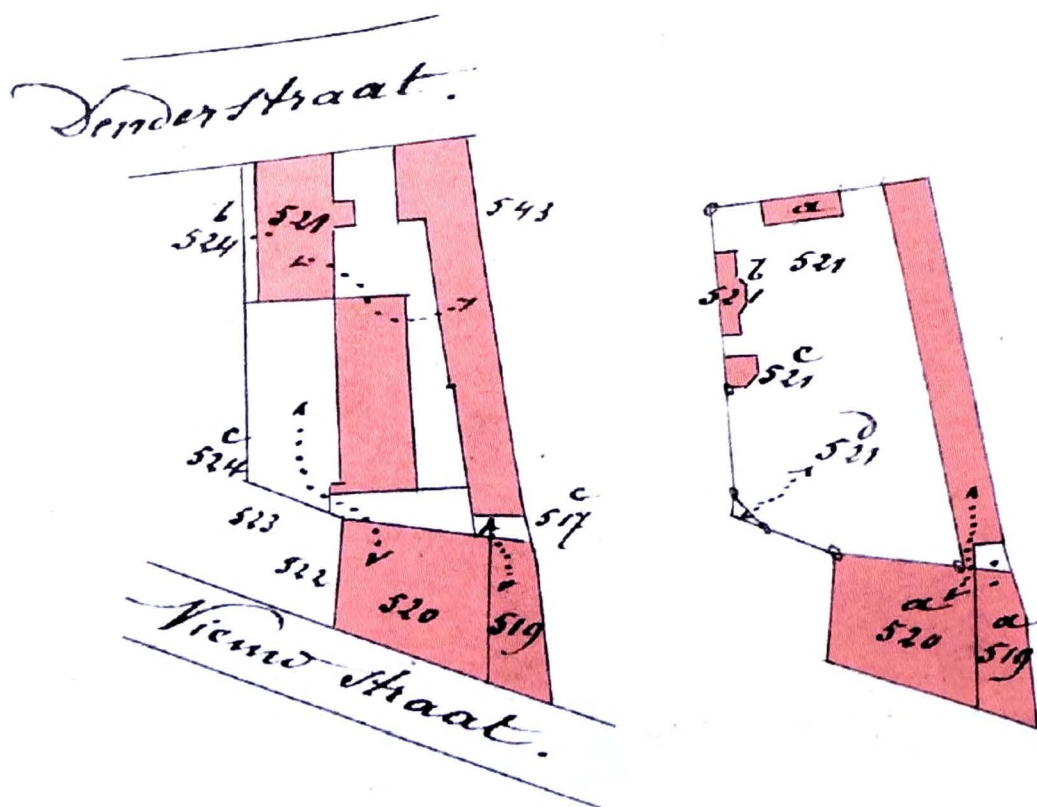
Het is tenslotte deze man die door zijn bouwactiviteiten grosso modo het uitzicht van de site anno 2007 zal bepalen. Hij is de zoon van Hubert en Sophie Van Den Dooren⁽¹⁹⁾, en volgt in 1880 zijn vader op als notaris in zijn geboortestad. Net als zijn vader, zetelt hij in 1881-1888 in het bestuur van het Bureel van Weldadigheid. Hij wordt voorzitter van de Katholieke Jonge Wacht en is lid van de

Kerkfabriek Sint-Bartholomeus in 1912. Vanaf 1906 is hij tevens voorzitter van de Tuchtkamer der Notarissen te Oudenaarde. Hij heeft geen politieke aspiraties maar is door het huwelijk van zijn zuster Eugénie verbonden met de familie De l'Arbre. Zijn schoonbroer Charles de l'Arbre is katholieke burgemeester van Geraardsbergen in 1887-1896. Hun dochter Gabrielle huwt in 1911 Jules Flamant (1889-1966), wiens vader Adrien, na een kort liberaal intermezzo, de burgemeesterssjerp van Charles de l'Arbre overneemt.

Het echtpaar De Turck-Spitaels behoort dus tot die katholieke bourgeoisie, die jarenlang Geraardsbergen bestuurt tot de machtsovername van de socialisten in 1927. Minder bekend is dat zij van 1889 tot 1922 eigenaar is van het klooster van de Zusters van Maria en Jozef, beter bekend als

Léonce De Turck (1851-1926) bepaalt het uitzicht van de gebouwen, zoals we die vandaag nog kennen. (Verz. Jeanne Flamant)

Kadastrale situatie van het bouwperceel vóór 1887 en na de nieuwbouw in 1889.

't Zusterhuis. Na het overlijden in 1875 van bestuurder-eigenaar Stephanus De Veirman, wordt het kloostergoed achtereenvolgens verkocht aan Hortense Fontaine, beter bekend als Zuster Cecilia en in 1886 aan de hoger genoemde Paul Spitaels en Mimi D'Hondt, beter bekend als Zuster Colette. Na hun dood erven Léonce De Turck en zijn echtgenote het klooster, de kapel, de school, de boomgaard en het paviljoen in de Boelare- en Abdijstraat.

Het notariaat van de familie De Turck

In 1887 worden de oude stokerijgebouwen afgebroken. In de plaats komt een grote lusttuin (600 m²) met een "broeikas"

⁽¹⁹⁾ Sophie Van Den Dooren is de dochter van dokter Simon van den Dooren (1763-1816) en Rosalie Heddebaut uit Nederbrakel, zie M. VAN TRIMPONT, *Voorouderreeks... van 100 noemenswaardige personen uit de Geraardsbergse burgermaatschappij (ca.1800-1920)*, afl. 8, Karel de l'Arbre en Albert de l'Arbre, in *De Heemschutter*, jg. 2001, nr. 180, p.29-30.

⁽²⁰⁾ Het gaat om Sectie B 520^d, 521^a, 521^b en 521^c.

(een serre van 20 m²) en twee zogenaamde "vogelvlugten" (duivenhokken, samen 30 m²)⁽²⁰⁾. Twee jaar later wordt de rest van de achterbouw afgebroken en vervangen door nieuwbouw. Het wordt een smalle langgerekte bakstenen woning met twee zijtrapgevels, twee dakkapellen en een dakvenster met leien bedaking, uitgevend op de Denderstraat en ingericht als notariaat⁽²¹⁾. Natuurstenen banden delen alle steekboogvormige ramen in twee. Boven de deur bevindt zich een houten luifel, maar die is vandaag verdwenen. In het verlengde fungeert een gebouwtje met een trapgevel, twee dakkapellen en een vierkanten torentje onder een puntdak als paardenstal en verbindt tegelijk het notariaat met de achterbouw van de Nieuwstraat. In een van de vertrekken op de benedenverdieping van het notariaat draagt de arduinen neorenaissanceschouw het jaartal 1890.

Tegelijk wordt een deel van de rijhuizen langs de Nieuwstraat afgebroken. Het is uit deze periode dat het huidige uitzicht van de gecementeerde straatgevel dateert. Het gaat om een dubbelhuis van vier traveeën en drie verdiepingen. De lijstgevel met arduinen lekdrempels is horizontaal geleed op de begane grond door middel van initiatiebanden, puilijst⁽²²⁾ en muurbanden met rozetversiering en kroonlijst op klossen. De rechthoekige vensters zijn op de bel-etage gevat in een meer uitgewerkte omlijsting met bekronende fries en druiplijst en op de bovenverdieping in een geriemde omlijsting met versierde sluitsteen. De vleugel deur met ijzersmeedwerk van de smedenfamilie Collyns, is neoclassicistisch getint en gevat in een vlakke arduinen omlijsting

In 2000 ligt de binnentuin er verwilderd bij en bieden de buitengevels een verwaarloosde indruk. (Ver. G. Coppens)

Alvorens een bepleistering wordt aangebracht, worden de tuingevels voorzien van nieuwe ramen en deuren. Het zeshoekige torentje behoudt zijn vroeger uitzicht. (Verz. G. Coppens)

⁽²¹⁾ AKG, doc.212, Ger, dl.1, art. 142; dl.5, art. 1686; doc. 219, Ger, 1889, schets 12; een gedetailleerde beschrijving vinden we in het werk van I. DE WOLF, *De burgerlijke architectuur te Geraardsbergen van 1800 tot 1914*, onuitgegeven licentiaatverhandeling, U.G., 1992-1993, p. 175-188.

⁽²²⁾ De *puilijst* is de lijst die ter hoogte van de puibalk in een gevel wordt aangebracht. De puibalk dient om een bovengewel te dragen.

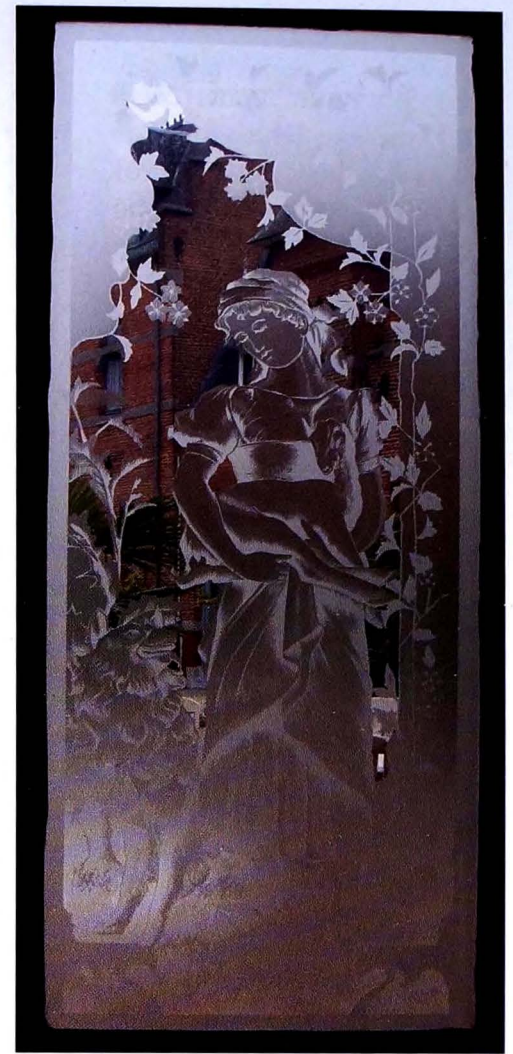
Deze cirkelvormige bloemmotieven in de mozaïekvloer zitten verborgen onder de plankenvloer van het huidige eet- en drankhuis. (Verz. G. Coppens)

Kleurige wandtegels met vismotieven zijn goed geconserveerd. (Foto J. De Ro)

met bekronende druiplijst. De onderste arduinen treden zijn ten tijde van het verkeersvrij maken van de Nieuwstraat vervangen door gemetselde treden van industriële baksteen⁽²³⁾. De bakstenen achterbouw onder een zadeldak heeft een gecementeerde plint, doorlopende natuurstenen banden en eveneens arduinen lekdrempels. Het toegevoegde zeshoekig torentje onder een puntdak heeft in de arduinen

muurbanden aan elke muurzijde een kleine rechthoekige opening. Hier is het originele interieur nog goed bewaard. Terwijl de vloer in drie kleuren marmer is uitgewerkt, zijn de muren opgesmukt met witte en versierde wandtegels waarop waterlelies, libellen en vissen prijken. De ramen zijn verlucht met afbeeldingen van mensen omgeven door bloemmotieven. Op de eerste verdieping zijn de originele wc-pot en toilettafel nog aanwezig.

Afbeeldingen van mensen met bloemmotieven verluchten de ramen van het zeshoekig torentje aan de achtergevel van het hoofdgebouw. (Foto J. De Ro)

In de binnentuin bevinden zich twee paviljoenen. Het eerste paviljoen leunt tegen de scheidingsmuur van het aanpalend pand in de Nieuwstraat en is voorzien van drie sleutelgatvormige muuropeningen en een lage deur. De kroonlijst heeft een houten versiering. Het tweede paviljoen is neogotisch en fungeert als een soort serre met arduinen plinten. De dubbele deur en ramen hebben een ijzertracering met een vulling

(23) Inventaris van het cultuurbezit in België/deel 5n 1. Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, dl. I, p. 329.

Dit neogotisch tuinpaviljoen is door de huidige eigenaar in zijn oude staat hersteld.
(Foto J. De Ro)

Germaine De Turck (1892-1985) op jeugdige leeftijd. (Verz. J. Flamant)

van glas. Lobvormige motieven en spitsbogen vormen het maaswerk.

Germaine De Turck

Na het overlijden van notaris De Turck op Oudejaar van 1926, blijven zijn weduwe en zijn jongste dochter Germaine in de grote woning achter. Nog geen jaar later, op 15 oktober, trouwt Germaine De Turck met Jean Bossu, zoon van Edmond en van Marie Picquet en afkomstig uit Moeskroen. Maar dit huwelijk houdt slechts kort stand⁽²⁴⁾. Moeder en dochter zullen de rest van hun leven in hun woning in de Nieuwstraat blijven wonen. Het notariaat laten zij jarenlang onaangeroerd. Beide dames leiden een vorstelijk bestaan en het verhaal is bekend dat zij zich tijdens het interbellum regelmatig

in hun *Minerva* door hun privé-chauffeur laten rijden naar haute couturezaken in Gent en Brussel.

Nadat Marie-Charlotte Spitaels in 1957 op 92-jarige leeftijd overlijdt, wordt Germaine voor de helft eigenares van het pand in de Nieuwstraat⁽²⁵⁾. *Madam De Turck*, zoals de bureu haar noemen, verwerft snel de reputatie van een moeilijk handelbare oudere dame met eigen principes, die zich afsluit van een veranderende buitenwereld. Achter de huisgevel ademt alles nog de sfeer van de 19de eeuw. Inrichting en meubilair van de beide salons langs de straatzijde zijn sinds die tijd onaangeroerd gebleven. Zij zijn voorzien van stoffen behang en worden betreden via de inkomhal met grote vestibule en houten wenteltrap.

Hier hangen de geschilderde portretten van Joseph Spitaels (1775-1853) en van zijn echtgenote Isabelle Verhaeghe (1784-1864) en van de hoger genoemde Paul Spitaels (1857-1888), eigenaar van de woning in 1881-1886. In een van de achtergelegen kleine salons (voordien eetkamer), die uitgeven op de binnentuin, wordt de grandeur van de bankiersdynastie in schilderijen en portretten geëtaleerd. Wat me het meest is bijgebleven, is de verkleurde bruidsruiker van Adrien Spitaels en Thérèse Byl van hun huwelijksdag op 6 juni 1818, die bewaard wordt onder een glazen kolf aan de muur. Op de eerste verdieping bevinden zich vier slaapkamers. Tijdens mijn thesisjaren in 1975-1977 betreft mevrouw De Turck van het hele gebouw,

⁽²⁴⁾ V. SCHOBBIENS, W. VAN HILLE, *Descendance de J.B. Spitaels (1719-1779)*, Brugge, 1958, p. 100.

⁽²⁵⁾ De andere helft komt toe aan haar jongere broer, Fernand De Turck, notaris te Brussel.

Zicht op de binnentuin met de gebouwen gelegen tussen de Nieuw- en de Denderstraat in 1977. (Verz. J. De Ro)

dat quasi 40 kamers telt, slechts een paar vertrekken op de benedenverdieping langs de tuinzijde. De aanwezigheid van een archief van de familie Spitaels in de woning heeft zij steeds ontkend. In latere jaren zou volgens Magda Schrever toch een aantal oude documenten, vooral bankwissels en facturen ten tijde van Oscar Spitaels, zijn opgedoken. Mevrouw Schrever heeft net op tijd kunnen verhinderen dat de meeste papieren door de bewoonster zijn vernietigd⁽²⁶⁾.

In 1982 weet de Werkgroep Industriële Archeologie

Geraardsbergen (W.I.A.G.E.R.), waarvan de auteur van dit artikel deel heeft uitgemaakt, een aantal kleurenfoto's van de eigenares te bekomen van de saloninterieurs. Sindsdien is dit fotomateriaal spoorloos⁽²⁷⁾. Een suggestie van de groep naar het stadsbestuur om in de toekomst het pand aan te kopen en in te richten als *interieurmuseum* stuit op algemeen onbegrip. Drie jaar later overlijdt Germaine De Turck.

Zakenkantoor De Winne BVBA

Het woonhuis langs de Nieuwstraat evenals de gebouwen,

die uitgeven op de Denderstraat, zijn jarenlang verwaarloosd. Voor Germaine De Turck is haar nalatenschap haar leven lang een zorg. Met de meeste van haar familieleden leeft zij in onmin en zelfs met haar aangenomen zoon, een zekere advocaat Smetreyns uit Gent, maakt zij regelmatig ruzie. Zij schrijft zelf of laat dan ook meer dan eens haar testament herschrijven⁽²⁸⁾. Wie uiteindelijk de woning en de hele inboedel erft, is ons niet bekend. De erfgenamen willen zo vlug mogelijk af van de oude gebouwen, die aan een opknopbeurt toe zijn. Wastiels-De Winne wordt de nieuwe eigenaar

⁽²⁶⁾ Interview met Magda Schrever, 1 augustus 2007.

⁽²⁷⁾ Volgens G. Coppens, de huidige eigenaar van het pand, zijn de foto's destijds genomen door fotograaf De Lil uit de Nieuwstraat. Hij meent dat zij daar nog aanwezig zijn.

⁽²⁸⁾ Deze gegevens zijn ons bekend door de vele gesprekken die wij met haar hebben gehad in 1975-1977. We bezitten tevens twee verschillende testaments van haar hand uit 1930 en 1944.

en richt het zakenkantoor *De Winne BVBA* met spaarkas, beleggingen, verzekeringen in de gebouwen van het vroegere notariaat. Op de eerste verdieping komen de burelen en het archief. Een van de toegangspoorten van de vroegere stallingen vervangt hij door een venster en een deur. Hier bevinden zich de receptie, een keukentje en het sanitair. Daarnaast leidt hij er als vastgoedmakelaar de N.V. *Dendrimmo*. De binnentuin moet plaats ruimen voor een parking, die de klanten kunnen gebruiken via de poort langs de Denderstraat. In het herenhuis langs de Nieuwstraat gaat hij wonen. De renovatie van het interieur duurt jaren. Het torentje, dat voordien enkel van buitenaf bereikbaar is, verbindt hij met de eetkamer. Wanneer Wastiels-De Winne in 1996 failliet gaat, laat hij het pand in een erbarmelijke en onafgewerkte toestand achter.

Irish Pub & restaurant 'Molly Malones'

Na enkele jaren leegstand, koopt Gert Coppens, afkomstig uit Onkerzele, in september 2000 de vervallen gebouwen. Hij begint vrij onmiddellijk aan de restauratiewerken met de intentie er met zijn vriendin Sylvie Vandercoilden te gaan wonen. Hiervoor wordt de achterste vleugel bewoonbaar gemaakt, terwijl het oude notariaat verhuurd wordt. De achtergevels van het hoofd- en zijgebouw worden voorzien van dubbele beglazing en krijgen een witte pleisterlaag. Langs de Nieuwstraat verdwijnt de inkomhal met vestibule door het weghalen van de tussenmuren. Samen met de vroegere salons komt hierdoor één grote ruimte tot stand. Er komt een toeg met tapkranen, die vanuit de kelders bevoorraad worden. Het geheel

Interieur van de Irish Pub en restaurant 'Molly Malones' op de benedenverdieping. De bruine tinten overheersen hier. (Foto J. De Ro)

krijgt het uitzicht van een Ierse pub. Op 16 februari 2001 vindt de opening plaats van de *Irish Pub Molly Malones* ⁽²⁹⁾. De site staat dus bij de aanvang van de 21ste eeuw, net als twee eeuwen terug, in het teken van de drank.

Coppens wil in de mate van het mogelijke alle originele elementen van de gebouwen behouden. Zo schermt hij de cirkelvormige bloemmotieven in de mozaïekvloer van de vroegere inkomsthal evenals de parketvloer van de salons af met een bovenliggende plankenvloer. Hij heeft de zware vleugeldeuren bewaard, terwijl hij de houten lambrisering met panelen afgewerkt met een groene boord van de vroegere salon integreert in het kaffee. Aan de plafondrozetten is niet geraakt. Boven beide marmeren schouwen prijken nog de wandspiegels in een decoratieve houten omlijsting. De houten wenteltrap die leidt

naar de bovenverdieping, waar de toiletten en een rokerskamer zijn ingericht, heeft wel te lijden door het intens gebruik van de talrijke bezoekers. Beide kleine kelders met laag bakstenen rondbooggewelf verraden een oudere kern. Op de zolderverdieping bevindt zich nog de tussenmuur van de vroegere aanpalende woning. Door een opengehakte muurholte bereikt men een kleine zolderruimte waar tientallen lege wijnflessen gestapeld liggen. Hier is nog niets veranderd sinds het overlijden van Oscar Spitaels in 1873...

Besluit

Het burgerhuis met achterbouw en bijgebouwtjes, gegrepen tussen de Nieuw- en de Denderstraat, thans bekend als *Irish Pub & restaurant 'Molly Malones'*, is gelukkig gespaard gebleven van de sloperswoede die de Oudenbergstad de laatste decennia

⁽²⁹⁾ Interview met Gert Coppens, 27 juni en 1 augustus 2007.

-en dit in versneld tempo- teistert. Het is een typevoorbeeld van de wooncultuur van de laat-19de eeuwse bourgeoisie in de Geraardsbergse binnenstad. Ondanks de talrijke architecturale ingrepen die hoofd- en bijgebouwen door transformatie tot een commerciële ruimte hebben ondergaan, blijft het betreden van de site een aparte belevenis opwekken. De 'modernisering' van de Nieuwstraat door oprukkende appartementbouw is in volle gang, zodat de absolute bescherming van de buitengevels evenals van een aantal interieurelementen dan ook is aangewezen.

Jacques De Ro
0475/31.67.98
jacques.de.ro@telenet.be

Gert Coppens en Sylvie Vandercoilden bij de opening van hun Irish Pub 'Molly Malones' in september 2001. (Verz. G. Coppens)

eigenaar	beroep	periode	verwerving
Petrus-Anthonius van Cleemputte	stoker	?-1782	aankoop?
Pierre van Cleemputte	stoker	1783	erfenis
Jeanne-Marie Vanderlinden	stoker	1783-1811	erfenis
Maria-Liviņa Vanderlinden	stoker	1811-1822	erfenis
Jacobus de Clippele	stoker	1822-1843	aankoop
Félicité Cools	stoker	1843-1850	erfenis
Oscar Spitaels	bankier	1850-1873	huwelijk
Cyrille Spitaels	bankier	1873-1881	voogdij
Paul Spitaels	geestelijke	1881-1886	voogdij
Marie-Charlotte Spitaels	rentenierster	1886-1887	erfenis
Léonce De Turck	notaris	1887-1926	huwelijk
Marie-Charlotte Spitaels	rentenierster	1926-1957	erfenis
Germaine De Turck	rentenierster	1957-1985	erfenis
Wastiels-De Winne	zakenkantoor	?-1996	aankoop
Coppens- Vandercoilden	herbergier/restauranthouder	2000-heden	aankoop